

DOKUMENTÁCIÓS TEVÉKENYSÉG A CUKORIPARBAN

Falvai Alfréd

Egy évvel ezelőtt hasonló cím alatt ^{x/} körvonalaztuk, milyen módon képzelhető el a magyar cukoripar területén a dokumentációs tevékenység fokozottabb kibontakoztatása, céltudatosabb hasznosítása. A rendelkezésre álló szakirodalmi források és dokumentációs szolgáltatások akkori számbavétele arra a felismerésre vezetett, hogy iparunkban a műszaki tájékozódásra, illetve a műszaki információ megszerzésére irányuló igény felkeltése a soronlévő és egyben a legnagyobb feladat - ami egyébiránt nem csupán a cukoriparra jellemző időszaki megállapítás. Felismertük, hogy a rendelkezésre álló irodalmi források feltárásának módja is bővíthető és javítható ugyan, de csak olyan módon, hogy közvetve ezzel is a dokumentációs igénykeltést szolgáljuk, avagy szakszerűbben szólva: a műszaki kultúra fejlesztésére irányuló törekvéseket az adott helyzetben a dokumentációt foglalkoztató oldalra kell összpontosítanunk.

Az alábbiakban az ennek érdekében időközben megtett újabb lépéseket, valamint az ezek következtében megoldásra váró feladatokat ismertetjük.

1. GYÁRI DOKUMENTÁCIÓS CSOPORTOK LÉTESÍTÉSE

1961 augusztusában a cukorgyárakból 1-2 műszaki /részben műszaki-adminisztrációs/ dolgozót - összesen 13 személyt - háromhónapos műszaki dokumentációs tanfolyamra hívtunk be. /Könyvtárosok a tanfolyamon nem vettek részt. Tudatában voltunk annak, hogy a téma sokrétűsége miatt ez a tanfolyam csak a legszükségesebb alapok ismerteté-

^{x/} FALVAI, A.: Dokumentációs tevékenység a cukoriparban /I/ MKT 1961. 5.sz. 33-39.p.

sére szorítkozhatik, célja is csupán annyi volt, hogy a gyári dolgozók számára meglehetősen idegen területen a tájékozódást megkönnyítse, és a dokumentációs anyagok cukorgyári felhasználási lehetőségeire felhívja a figyelmet.

A tanfolyamot dr.VIGH Albert, a Cukoripari Igazgatóság főmérnöke "A műszaki fejlesztés és a dokumentáció" c. előadásával nyitotta meg. Az OMKDK részéről BALÁZS Sándor osztályvezető az ismeretközlés elméletével és szervezeti formáival, a szolgáltatások tárolásával és felhasználásával, dr.FEJÉR István tud. főmunkatárs a műszaki és dokumentációs propagandával foglalkozott. Az Élelmiszeripari Könyvtári Hálózati Alközpont helyzetét és feladatait a dokumentáció területén KORBONITS András, az Alközpont vezetője ismertette. A cukoripari szakmai részt dr.VUKOV Konstantin, a Cukoripari Kutatóintézet osztályvezetője és e sorok írója adták elő, különös tekintettel a rendelkezésre álló forrásokra, az ipari gyakorlatra és a könyvtári munkára. A tanfolyam konzultációval és az OMK megtekintésével fejeződött be.

Bebizonyosodott, hogy a gyáraknak a dokumentációs tevékenységbe való szervezett bekapcsolása, a gyári dolgozók érdekeltté tétele a dokumentációs szolgáltatások használatában a szakkönyvtáros működési körét már meghaladja, és külön embert kíván. Ennek megfelelően a cukorgyári vállalatok - a szovjet példa nyomán - f.év tavaszán dokumentációs csoportot tartoztak alakítani: ennek tagjai a tanfolyamot végzett üzemi dokumentalisták és a szakkönyvtáros mellett olyan gyári szakemberek, akik a szakirodalom iránt kifejezett érdeklődéssel viseltetnek.

A gyári dokumentációs csoport fő feladataként az a k t i v műszaki propagandát jelöltük meg. Mit értsünk ezen?

Lényegében: gondoskodást a gyárban felmerülő vagy szőnyegen lévő műszaki és műszaki-gazdasági feladatok konkrét megoldásához szükséges vagy célszerű szakirodalmi anyagról. Ez a feladat nem párhuzamos a gyári szakkönyvtáros munkájával, mert ennek elsőrendű feladata a meglévő szakirodalom-állomány megőrzése, á l t a l á n o s gyakorlati szempontok szerinti gyarapítása és propagandája. Az üzemi dokumentalista és a dokumentációs csoport ezzel szemben az aktív műszaki propagandát nem a jellegzetes propaganda eszközökkel /plakát stb./, hanem azzal gyakorolja, hogy a kulturált megoldást biztosító szakirodalmi anyagot /a könyvtár segítségével/ a konkrét feladatokhoz teremti elő.

Tehát:

felülvizsgálja a gyári könyv- és folyóiratanyag g y ü j t ö k ö r é t, és szükség esetén javaslatot tesz kiterjesztésére, itt elsősorban az anyag jobb hasznosításának szempontjai /köröztetés, példányszám növelése, nyelvi megoszlás/ és a dolgozók érdeklődésének főbb irányai /szakköri tevékenység, könyvtári órák látogatottsága/ a szempontok;

megválasztja, illetve felülvizsgálja a gyárba érkező d o k u -

mentációs szolgáltatások körét és példányszámát. Feltárja, és kitölti a hézagokat. Gondoskodik a beérkező információk anyag sokoldalú hasznosításáról. A dokumentációs csoport tagjainak ismerniük kell a gyár előtt álló feladatokat /állami terv, TMK-terv, új létesítmények, újítási feladatterv, kísérletek/, és ezek alapján kijelölik a szükséges magyar nyelvű dokumentációs szolgáltatások körét /témafigyelés, fotóztatás, fordítások/;

kapcsolatot tart a Cukoripari Kutatóintézetrel az intézeti dokumentációs tárr anyagának fokozottabb hasznosítására;

gyűjti, és bemutatja a szakmai filmeket;

előadásokat rendez, közreműködik a szakmai és nyelvi tanfolyamokon /lásd alant/, rendezvényeken.

Kíváncos, hogy a dokumentációs csoport tagjai szakmai képzettségüket lehetőség szerint a műszaki információ terjesztésének szolgálatába állítsák, belekapcsolódjanak a "Cukoripar" és a Műszaki Lap-szemle "Élelmiszeripar" referálói körébe.

A dokumentációs csoport működésével kapcsolatban az - egyébként a csoportba hivatalból beletartozó - üzemi szakkönyvtáros feladatai a következők:

A beérkező információk anyag szakszerű tárolása és kölcsönzése;

a könyv-, folyóirat, fordítás stb. iránti rendelések mielőbbi teljesítése;

a könyvtárban olyan olvasmánybázis megteremtése, amely kölcsönzés és letétek alakjában a gyári dolgozók legszélesebb rétegeinek előnyös körülmények között /kézbeadás/ áll rendelkezésre. Itt elsősorban az ún. általános műszaki gyűjtőkörre gondolunk /építészeti, vegyészeti, gépészeti, energetika, elektrotechnika, csomagolótechnika, mérés- és műszertechnika, híradástechnika, járművek, fényképezés, politechnikai művek, de barkácsolás, nyelvkönyvek, népszerű tudományos művek, sport, sakk; prospektusok; napilapok is/;

alkalmas könyvtári propaganda és könyvtári órák.

Nem vitás, hogy az üzemi dokumentalista és a szakkönyvtáros munkájukban egymásra vannak utalva, és azt össze kell hangolniuk. Reményeink szerint azonban a dokumentációs csoport a kezdet nehézségeinek legyőzése után olyan szervezetet fog alkotni, melynek tagjai azonos cél érdekében egymást kiegészítően fognak munkálkodni a közösség javára.

A dokumentációs csoport irányítója a Cukoripari Igazgatóság iparági dokumentációs felelőse lesz.

2. AZ IPARÁGI DOKUMENTÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOK BŐVÍTÉSE

"Cimfordítások cukoripari szakfolyóiratokból" címen a Cukoripari Kutatóintézet könyvtára 1962 elején havonta 80-100 legfrissebb adatot tartalmazó, általános tájékozódásra alkalmas dokumentációs gyorsszolgáltatást indított meg. A gyorsszolgáltatás alapja az Intézetbe járó kb. 40 szakmai folyóirat. Közöljük a cikkcimet /szerkesztett/ magyar fordítását, a szerző nevét, a pontos idegennyelvű címet és a forrás bibliográfiai adatait. A műszaki tudomány-anyag mellett természetesen közöljük a folyóiratok gazdasági vonatkozású cikkeit is, mivel a szolgáltatás célja elsősorban a gyors és általános tájékoztatás az időszerű szakirodalomról, amely - tekintettel arra, hogy minden cukoripari folyóirat megvan - teljesnek is mondható. A közlésnek a folyóiratok beérkezésétől számított maximális átfutási ideje 5 hét.

Mivel az új kiadvány a kutatóintézeti könyvtár folyóirat-forgalmát rövid idő alatt megháromszorozta, és így az eredetiben való olvasás sokszor akadályokba ütközött, új technikai szolgáltatásként a Kutatóintézet a kívánt cikkről mikrofilmet is bocsát az érdeklődők rendelkezésére. A "Cimfordítások" terjesztése és olvastatása a dokumentalisták és könyvtárosok egyik közös feladata. Tekintettel a külföldi szakcikk tárgyi megoszlására, kívánatos, hogy ne csak a műszaki, hanem a mezőgazdasággal foglalkozó dolgozók körében is terjeszték. Az érdeklődés körének tükröződnie kell majd a gyárak 1963. évi folyóirat-előfizetési kívánságaiban is.

Új és rendkívül értékes lépésnek tekintendő a "Cukoripar" Külföldi lapszemle rovatának az utóbbi időben bekövetkezett bővülése, ideértve a külföldi gyári ismertetőik feldolgozásán alapuló új "Gépgyártás" rovatot is. Az rovatokban megjelenő válogatott összefoglalók és különösen a tömörített fordítások ma még bizonyos mértékig pótolják egy iparági központi fordítási szolgálat hiányát.

Annyit mindenesetre megállapíthatunk, hogy az eddigi lépésekkel iparágunkban az elsők között valósult meg a minimálisan szükséges háromszintű dokumentáció, mivel az említett iparági szolgáltatásokon felül minden gyár megkapja az Élelmiszeripari Könyvtári Hálózati Alközpont Műszaki tájékoztatóját az élelmiszeripar egészét közelről érdeklő általános kérdések korszerű témadokumentációjával, másrészt pedig az Országos Műszaki Könyvtár Műszaki Lapszemléit, bő cukoripari referátumokkal. Ma már csak a gyári könyvtárosokon és dokumentalistákon áll, hogy ezenfelül bármely tárgykörben igénybevegyék, és használják az OMKDK figyelő- és témafigyelő szolgálatait, valamint a technika egész területét felölelő műszaki és műszaki-gazdasági dokumentációs kiadványait, fordításait stb.

Az ismert általános dokumentációs szolgáltatások "testre-szabottságának" ellenőrzése, illetve további javítása érdekében az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság kezdeményezésére az Élelmiszeripari Könyvtári Hálózati Alközpont f.év június havában két cukorgyárban és

a Kutatóintézetben kérdőíves próba-felméréseket végzett. Az eredmények feldolgozása folyamatban van.

3. A "CUKORIPAR" C. POLYÓIRAT OLVASOTTSÁGÁNAK VIZSGÁLATA

Az előljáróban kifejtettek alapján iparunk jelenlegi fejlettségi fokán a dokumentációs tevékenység perdöntő kérdése az információs igények fennforgása és mibenléte. Ezért az 1962. május 22-én tartott évi cukoripari szakkönyvtárosi értekezlet a könyvtárosok cukoripari szakmai csoportja f.évi munkaprogramjával olyan feladatot tűzött ki, amelynek teljesítésével egységes alapu - ha úgy tetszik: fogyasztási - statisztikát kapunk az ipar központi lapjával, a 15. évfolyamában lévő "Cukoripar"-ral kapcsolatos előfizetői és olvasói szakirodalmi igények összetételéről. A gyári könyvtárosok az olvasóktól - név megjelölése nélkül - a lap olvasottságát objektív szempontból átfogó hét kérdésre fognak választ kérni. Ezek:

1. Miért fizeti elő /miért vásárolja/ a lapot?
2. Véleménye a cikkek tárgyszerinti megoszlásáról?
3. Példányát olvassa-e más is?
4. Szokott-e valamely cikket másnak olvasásra ajánlani, és ha igen, milyen jellegű?
5. Olvas-e más műszaki lapot is? /Megnevezéssel/
6. Vette-e már hasznát annak, amit a lapban olvasott? Ha igen, mi volt az?
7. Megjegyzések, javaslatok, panaszok.

A válaszok alapján többszáz, statisztikailag valóban összemérhető adat birtokába jutunk: a kimunkálendő eredmény alapján pedig nemcsak a "Cukoripar"-t állíthatjuk még jobban az ipari érdekek szolgálatába, hanem - és ez legalább ilyen fontos - h a z á n k b a n e l s ő i z b e n tájékozódhatunk számszerűleg a műszaki információs igények jellege és irányzatai tekintetében. A kérdőívek begyűjtési határideje augusztus 31: a feldolgozás eredményeit az év végén tesszük közzé.

4. SZAKMAI ÉS NYELVI KÉPZÉS

A Cukoripari Igazgatóság a dokumentációs tevékenység fejlesztésével kapcsolatban felhívta a cukoripari vállalatokat, hogy az ott szervezett szaktanfolyamok anyagában ismertessék a dokumentációs tevékenységet is. Ezt a feladatot a gyári dokumentációs csoport tagjai vállalták el. A Cukoripari Kutatóintézet e célra - egyelőre két szintre - előadói Sillabuszt dolgozott ki.

Ebben a vonatkozásban nagyjelentőségű kezdeményezés valósult

meg egyik gyárunkban, ahol a könyvtáros a szakoktatási felelőssel együttműködve a szocialista munkabrigádok versenyét közvetlenül segíti, illetve a brigádok versenypontjai közé valamely műszaki dokumentációs feladatot /pl. egy szakmai könyv elolvasása/ iktatnak be.

Az idegen nyelvek ismeretének előnyeit a legátfogóbb magyar nyelvű dokumentáció sem pótolja. A cukorgyárak vezetőségét ezért központilag felhívták a dokumentációs csoport tagjai és általában a vállalati dolgozók - elsősorban orosz - nyelvi képzésének közvetlen támogatására. Különösen fontos ez a városoktól távolabb fekvő gyárakban, mert itt a nyelvtanfolyamok megszervezése nehéz. Megállapítást nyert, hogy a gyári könyvtárak felszerelése a nyelvi és szakmai továbbképzés szükségleteivel /szótárak, nyelvkönyvek, kézikönyvek, nyelvtanítói hanglemezek stb./ közérdeket szolgál, és ezek indokolt beszerzése nem kifogásolható.

Beszámolónkat áttekintve: távol vagyunk még attól, hogy a cukorgyári dokumentációs tevékenység remélhető megélénkülésével egyszer - s mind elérkezettnek lássuk az időt e munka közvetlen hasznát a k le mérésére is. Amíg e tevékenység egyik fő komponensének az információs igénykeltés irányába kell hatnia, addig konkrét értéklésre nem készülhetünk fel. A cukorgyári dokumentációs csoportok kártartó működése és a szolgáltatások fejlődése következtében azonban remélhetőleg eljön az idő, amikor a műszakiak rendszeres lépéstartása a szakirodalommal többé nem megerőltető pluszfeladat, hanem természetesen szükségletük lesz.

.. 0 ..
0

dr. Alfred FALVAI: Dokumentationstätigkeit in der ungarischen
Zuckerindustrie II.

Die Erkenntnis, dass Dokumentation kein Selbstzweck ist, sondern ihre Aufgabe erst nach dem Erscheinen eines bewussten Anspruchs der Werktätigen auf Fachliteratur erfüllen kann, veranlasste die ungarische Zuckerindustrie - nach Erforschung der vorhandenen Möglichkeiten /s. MKT 1961.No.5.S.33-39./ - diesen Anspruch auf verschiedenen Wegen zu fördern. Nach einem Schulungskurs in Dokumentation und technischer Propaganda wurden in den Betrieben - nach sowjetischem Muster - Dokumentalisten bzw. Dokumentationsgruppen eingesetzt, deren Aufgabe es ist, die konkreten Wünsche der Werktätigen nach Fachliteratur zu fördern und einen Habitus zur Lösung der täglichen technischen Probleme durch Erschliessen der verschiedenartigen Dokumentationsleistungen, die in der Fabriksbibliothek vorliegen, herbeizuführen.

Gleichzeitig wurde von der Bibliothek des Forschungsinstituts der Zuckerindustrie die Herstellung und Verteilung monatlicher Titellisten der aktuellen Fachliteratur /Original und Übersetzung, wichtigste bibliographische Angaben/ mit anschliessendem unentgeltlichem Mikrofotodienst in Angriff genommen.

Die Zahl der Referate aus dem ausländischen Fachschrifttum in der Zeitschrift der Industrie "CUKORIPAR" wurde verdoppelt. Zum ersten Male in Ungarn wurde die Befragung nahezu aller Leser dieser Zeitschrift durchgeführt, die wertvolle Aufschlüsse über Wünsche und Einwände der Leser hinsichtlich Themasauswahl und Behandlungsniveau der Veröffentlichungen und wichtige Anhaltspunkte zur Verbesserung der technischen und wirtschaftlichen Informationsarbeit geben wird. Abschliessend werden Anregungen zur Selbst- und Weiterbildung der Werktätigen der Zuckerindustrie an Ort und Stelle auf technischem und sprachlichem Gebiete gegeben.

°
° °